

Beata Belica
Polska

ILAN PAPPÉ, CZYSTKI ETNICZNE W PALESTYNIE (PRZEKŁ. ANNA SAK), INSTYTUT WYDAWNICZY KSIĄŻKA I PRASA, WARSZAWA 2017, SS. 366

Publikacja Ilana Pappé stanowi unikalne na polskim rynku wydawniczym opracowanie dotyczące genezy oraz początków konfliktu bliskowschodniego. Pojawienie się tej pozycji na polskim rynku rzuca zupełnie nowe światło na problematykę konfliktu pomiędzy Żydami a Palestyńczykami i znakomicie wypełnia lukę, która z biegiem lat utrwaliła obraz sporu w polskiej literaturze na przedmiotowy temat.

Ilan Pappé (ur. 1954 r.) jest izraelskim historykiem, profesorem w Instytucie Arabistyki i Studiów nad Islamem Uniwersytetu w Exeter; na niniejszym uniwersytecie pełni także funkcję Dyrektora Centrum Studiów Etnopolitycznych oraz Dyrektora Centrum Studiów nad Palestyną. Ilan Pappé posiada w swoim dorobku liczne publikacje dotyczące zarówno Izraela, jak i konfliktu bliskowschodniego, jednak recenzowana publikacja stanowi dopiero drugą książkę tego Autora przetłumaczoną na język polski (pierwsza, *Współczesny Bliski Wschód*, ukazała się w 2013 r. nakładem Wydawnictwa Książka i Wiedza). Monografia w języku polskim ukazała się ponad dekadę po swojej premierze w Wielkiej Brytanii, w 2006 roku.

Publikacja *Czystki etniczne w Palestynie* została podzielona na 12 rozdziałów, podzielonych chronologicznie, zaś wewnątrz rozdziałów – wedle kryterium tematycznego. Ponadto każdy z rozdziałów opatrzony jest śródtytułami, które ułatwiają czytelnikowi nawigację po książce. Dzięki temu możliwe jest zapoznanie się z wybranym problemem, bez konieczności zaznajamiania się z całością treści recenzowanej monografii. Dodatkowo ułatwia to umieszczony na końcu książki „Indeks nazwisk”. W tym miejscu umieszczono również najważniejsze daty związane z narodzinami konfliktu i czystkami etnicznymi, aż do końca 1948 roku. Wartością dodaną są także zamieszczone w monografii mapy, dzięki którym można zlokalizować opisywane miejscowości i prześledzić ruchy wojsk żydowskich w trakcie opisywanych wydarzeń.

Publikacja pozwala spojrzeć na problem czystek etnicznych w geograficznej Palestynie w sposób bardzo szeroki, uwzględniający wszystkie aspekty problemu. Na uwagę zasługuje krótkie motto, zamieszczone na początku każdego rozdziału. Zamieszczone cytaty są zazwyczaj fragmentami dokumentów, dotyczących nie tylko Izraela, ale również m. in. działań wojskowych podczas wojen w byłej Jugosławii. Analogia sytuacji w obu sytuacjach zmusza czytelnika do refleksji.

W swojej monografii Autor wyszedł od zdefiniowania pojęcia czystki etnicznej, następnie opisał przygotowania Żydów do organizacji swojego przyszłego życia w Ziemi Świętej, by płynnie przejść do *clou* swojej publikacji. Ilan Pappé w sposób metodyczny podszedł do problemu czystek etnicznych; docierając do dokumentów, w tym m. in. do akt z archiwum Hagany, opisujących działania żydowskich wojsk oraz wydawane przez dowódców rozkazy. Na tej podstawie – oraz na podstawie wspomnień żyjących świadków tych wydarzeń – zrekonstruował sposób dokonywania czystek etnicznych na obszarze Palestyny. Proces dochodzenia do dokonania czystek i wzmocnienia pozycji ludności żydowskiej w Palestynie opisują rozdziały I-III; natomiast rozdziały IV-VIII zawierają szczegółowy opis „dzień po dniu” działań wojsk żydowskich w wybranych miastach i wsiach Palestyny oraz okrucieństw podejmowanych przez Żydów wobec palestyńskich Arabów. Rozdziały IX i X dotyczą procesu zacierania przez Izrael pamięci o opisanych w książce wydarzeniach. Ostatnie dwa rozdziały recenzowanej publikacji opisują zaś czasy współczesne i najnowszą politykę izraelską dotyczącą prawa Palestyńczyków do powrotu oraz proces pokojowy w konflikcie bliskowschodnim.

Należy jednak wskazać również na mankamenty owej monografii. Przede wszystkim uwagę przykuwają błędy językowe, których nie brak w całej publikacji. Błędy te wynikać mogą z pracy translatorskiej, bowiem dotyczą one w głównej mierze nieścisłości logicznych w budowie zdań (s. 80) czy stosowania formy pierwszoosobowej, niewłaściwej dla publikacji naukowych w języku polskim (s. 191). Ponadto należy zwrócić uwagę na brak przypisów przy części cytowań. W niektórych przypadkach nie mają one większego znaczenia dla wartości naukowej tekstu: fragmenty, w których nie podano źródła, dotyczą na przykład umieszczenia w tekście fragmentu poezji arabskiej (s. 106, 264), jednak w innych przypadkach uniemożliwiają zapoznanie się z przywołanym cytowaniem, mającym istotne znaczenie dla problematyki opisanej w publikacji, na przykład w przypadku opisu morderstw we wsi Tantura, przywoływanych przez oficera żydowskiego (s. 192), bądź w przypadku opisu rabunków we wsi Munajar (s. 230). Nieznane dotąd polskiemu czytelnikowi źródła: relacje świadków, akta i dokumenty są nad wyraz interesujące i wywołują pożądaną z punktu widzenia naukowców ciekawość poznawczą. Brak szczegółowego opisu bibliograficznego znacznie utrudnia dotarcie do cytowanych przez Ilana Papeé dokumentów, a w niektórych przypadkach wręcz uniemożli-

wia. Tym bardziej pożądanym jest szczegółowy opis bibliograficzny każdego cytatu.

Przywołane braki nie ujmują jednak wartości publikacji, która na polskim rynku wydawniczym wydaje się być jedyną, bądź jedną z bardzo niewielu, opisujących problematykę czystek etnicznych w Palestynie. Szczegółowe dane zebrane przez Autora zasługują na uznanie; dokonał On bowiem szczegółowej rekonstrukcji czystek etnicznych, które nastąpiły blisko 70 lat temu, przed powstaniem Państwa Izrael. Na uznanie zasługuje również wpisanie podejmowanej problematyki w kontekst międzynarodowy, dzięki czemu nawet początkujący adept nauki uzyskuje całościowy obraz sytuacji w powojennej (po II wojnie światowej) Palestynie, poznaje genezę powstawania sił zbrojnych Izraela, kształtowania się państwowości żydowskiej, a także międzynarodowe działania na rzecz zapobieżenia (?) czystkom etnicznym w Palestynie.

Interesujących, nieopisywanych dotychczas w polskiej literaturze wątków jest znacznie więcej. Pozostaje mieć nadzieję, że polski rynek wydawniczy w niedalekiej przyszłości wzbogaci się o przekłady kolejnych dzieł Ilana Pappé. Wszystkie opisane w niniejszej recenzji kwestie, mimo wykazanych mankamentów, czynią publikację Ilana Pappé ze wszech miar godną polecenia, zarówno początkującym adeptom nauki, jak osobom parającym się od dawna pracą naukową.